

**Білоцерківське навчально-виховне об'єднання
«Ліцей – Мала академія наук»
Білоцерківської міської ради Київської області**

Н А К А З

м. Біла Церква

«24» грудня 2021

№ 91

**Про стан викладання та рівень досягнень
учнів з української мови і літератури
у 8-11 класах БНВО «Ліцей-МАН»**

Відповідно до плану роботи БНВО «Ліцей-МАН» у 2021/2022 н.р., перспективного плану адміністративного контролю навчальних предметів на 2021-2025 роки та з метою вивчення якості викладання української мови та літератури вивчався стан викладання та рівень знань, умінь і навичок учнів з української мови та літератури у 8-11-х класах (довідка додається).

Виходячи з вищезазначеного,

НАКАЗУЮ:

1. Довідку «Про стан викладання та рівень досягнень учнів з української мови та літератури в 8-11-х класах (I-IV курсах)» взяти до уваги (додаток 1).
2. Відзначити послідовну результативну роботу вчителів Терехова В.Ф., Замкової Л.П. щодо забезпечення стабільних знань учнів з української мови та літератури, ефективної позакласної роботи з предметів
3. Учителям української мови і літератури:
  - 3.1. у процесі викладання української мови і літератури продовжувати використовувати інноваційні технології, що забезпечують комфортні умови розвитку, реалізації природного потенціалу учнів;
  - 3.2. під час оцінювання навчальних досягнень учнів урахувати принципи гуманізації, демократизації та диференціації освіти, взаємозв'язку навчання, виховання та розвитку учнів;
  - 3.3. систематично працювати над оновленням методичного апарату викладання української мови і літератури відповідно до постійних змін у програмах;
  - 3.4. під час планування домашніх завдань враховувати принципи взаємозв'язку роботи під час уроку і домашнього завдання, дозування, диференціації, самостійної навчальної діяльності учнів;
  - 3.5. своєчасно та якісно проводити контроль усіх видів письмової діяльності та виставляти оцінки в класні журнали;
  - 3.6. забезпечити ефективність індивідуальної роботи з учнями, які мають початковий рівень знань, за результатами контрольного оцінювання;
  - 3.7. посилити роботу з підготовки учнів до ЗНО, з цією метою провести в лютому-березні зріз за форматом ЗНО;
  - 3.8. до 04.04.2022 видати альманах предметно-циклової комісії філологічних дисциплін «Ліцейське березілля».

4. Голові предметно-циклової комісії учителів філологічних дисциплін
Замковій Л.П.:

4.1. у січні 2022 року скласти графік взаємовідвідування уроків учителів української мови і літератури у II семестрі 2021/2022 н.р;

4.2. у березні 2022 року розглянути питання про стан викладання української мови і літератури та рівень досягнень на засіданні методичного об'єднання. Обговорити зауваження та виробити заходи щодо їх усунення;

4.3. до 18.03.2022 модернізувати зміст і завдання проекту «Українська мова в ліцейській освіті»;

4.4. до квітня 2022р. підготувати до друку збірку матеріалів «Формування творчої особистості засобами етнопедагогіки».

5. Заступнику директора з навчально-виховної роботи Щасливій Н.С.:

5.1. систематично контролювати роботу вчителів української мови і літератури.

6. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника директора з навчально-виховної роботи Щасливу Н.С.

Директор

Михайло ЯРЕМЕНКО

Вик. Щаслива Н.С.
т.39-39-05

Завізовано:
Беник О.Н.

Надіслано: до справи

З наказом ознайомлені:
Замкова Л.П.
Терехов В.Ф.

ДОВІДКА

про стан викладання та рівень знань, умінь і навичок учнів з української мови та літератури у 8-11-х класах

Згідно з річним планом роботи БНВО «Ліцей-МАН» на 2021/2022 н.р. та перспективним планом адміністративного контролю вивчення навчальних предметів на 2021-2025 роки у грудні 2021 року адміністрацією закладу вивчався стан викладання та рівень знань і практичних навичок учнів 8-11-х класів з української мови і літератури та проведення позакласної роботи з предметів.

У 2021/2022 н.р. українську мову та літературу викладають такі учителі:

№/п	ППІ учителя	Пед.стаж	Категорія	Звання	В яких класах викладає
1.	Терехов В.Ф.	44	вища	«вчитель-методист»	31,32,41 – українська мова і література
2.	Замкова Л.П.	37	вища	«вчитель-методист»	11, 21, 22 – українська мова і література

Педагогічні проблеми над якими працюють учителі української мови і літератури, прослідковуються у засобах і методах навчання. А саме:

№/п	ППІ учителя	Проблема над якою працює
1.	Терехов В.Ф.	Методичні аспекти ефективної підготовки випускників до ЗНО з української мови та літератури
2.	Замкова Л.П.	Конструювання системи занять особистісно орієнтованого типу на основі інноваційних технологій

Вивчення стану викладання української мови та літератури здійснювалося за такими напрямками:

- виконання навчальних планів і програм, реалізація рекомендацій із викладання української мови;
- формування в учнів умінь і навичок зв'язного мовлення, зв'язок з іншими напрямками роботи з розвитку мовлення:
  - упровадження елементів нового правопису української мови;
  - збагачення словникового запасу учнів;
  - засвоєння норм української літературної мови;
- реалізація проблеми, над якою працює колектив БНВО «Ліцей-МАН» в напрямі особистісно зорієнтованої технології навчання;
  - науково-теоретичний рівень викладання;
  - планування навчального матеріалу, підбір тестових, індивідуальних, диференційованих завдань, наочності тощо;
  - дотримання вимог єдиного орфографічного режиму;
  - ефективність використання міжпредметних зв'язків;
  - методика перевірки рівня знань учнів;
  - упровадження активних форм і методів навчання;

- методика повторення пройденого матеріалу;
- раціональне використання робочого часу;
- результати навчання, якість знань, умінь і навичок учнів;
- виконання вимог щодо ведення шкільної документації;
- виховання національної самосвідомості громадянина України;
- система підготовки до ЗНО
- форми позакласної роботи:

Терехов В.Ф. – керівник гуртка «Філолог-дослідник»

Замкова Л.П. – керівник гуртка «Оберіг»

Із метою перевірки викладання української мови та літератури і проведення позакласної роботи з предметів за переліченими напрямками адміністрацією БНВО «Ліцей-МАН» були відвідані уроки, заняття гуртків за вибором, вивчено документацію вчителів, переглянуто учнівські зошити, проведено контрольні роботи, аудіювання, усне опитування, перевірено оцінки тематичних атестацій, відвідано позакласні заходи. Завдяки цьому одержано об'єктивну інформацію про роботу вчителів, надано певні рекомендації та внесено корективи до системи викладання.

Перевірка показала, що вчителі працюють за чинною навчальною програмою та за підручниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України.

Усі вчителі української мови та літератури усвідомлюють завдання, які поставлені перед школою, і працюють на кінцевий результат – виховання свідомого громадянина України, формування освіченої, творчої особистості, здатної жити і працювати у ХХІ столітті. Вони володіють методикою викладання та забезпечують засвоєння учнями програмового матеріалу. Провідним у роботі вчителів є реалізація ідеї навчання мови на текстовій основі, що дає змогу оптимально поєднувати навчання і різнобічне виховання учнів. Більше уваги, у порівнянні з минулими навчальними роками, учителі приділяють застосування ІКТ у навчально-виховному процесі, що підвищує інтерес учнів до вивчення предмета.

З початку 2021/2022 навчального року вчителями української мови і літератури проведено значну роботу із впровадження технологій дистанційного навчання, розроблено уроки для впровадження на платформах Classroom, Zoom тощо. Здійснюється підбірка тематичних відеоматеріалів, подкастів.

Учителі багато зусиль докладають до вирішення проблеми засвоєння норм української мови – фонетичних, лексичних, орфографічних, синтаксичних, граматичних. Поглиблення цього процесу відбувається, окрім уроків, у позакласній роботі. У відділенні МАН навчально-виховного об'єднання працює два гуртки «Філолог-дослідник», де всі охочі можуть готуватися до виконання контрольних робіт у конкурсі-захисті МАН, а також удосконалювати своє володіння основами української мови. Гуртки відвідують як учні БНВО «Ліцей-МАН», так і старшокласники міських шкіл міста Білої Церкви.

У ліцеї склалася система підготовки учнів до участі в ЗНО, яка триває постійно, починаючи з першого курсу (8 клас), і завершується складанням ДПА в 11 класі.

Свідченням ефективності запропонованої системи є те, що за результатами моніторингу УЦОЯО випускники закладу щороку очолюють рейтинговий список освітніх закладів м. Біла Церква.

Уроки Замкової Л.П. спрямовані на те, щоб підготувати мовно грамотну особистість з високим рівнем комунікативної компетентності, що ґрунтується на системі знань про мову. Щодо уроків української літератури, то вони спрямовані на розвиток умінь усвідомлювати прочитаний художній твір, розуміти його ідейність; на розширення культурно-пізнавальних інтересів, сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, виховання національно свідомого громадянина України (8-11 класи).

У своїй роботі на уроках учитель звертає увагу на відповідність навчального матеріалу з української мови та літератури вимогам оптимальності, на реалізацію комплексної мети уроку; на врахування вікових особливостей учнів; на інтегральність, на всебічний мовленнєвий розвиток учнів, а також підготовку до ЗНО.

Уроки особистісно зорієнтовані, бо будуються на педагогіці співробітництва, окрім того поєднуються парні, групові, кооперативні форми роботи, у яких учні є не об'єктами, а суб'єктами навчальної діяльності.

Використовуючи різноманітні форми та методи роботи, учителька створює проблемні ситуації, забезпечує практичну спрямованість уроків, раціонально використовує час на вивчення теоретичного та практичного матеріалу, з цією метою активно використовує в роботі навчально-наочні посібники, методичний апарат підручника, різного роду дидактичний, роздатковий матеріал. Усі уроки вчителя спрямовані на досягнення головної мети навчання української мови, що полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції.

Учитель Терехов В.Ф. будує свої уроки мови та літератури таким чином, що вони є достатньо місткими, добирає суб'єктивно значущу для учнів інформацію, тексти художніх творів, різноманітні мовленнєві зразки для наслідування, працює над розвитком зв'язного мовлення учнів, розвиває їхню самостійність та ініціативність, орієнтує учнів на засвоєння знань, і на самостійну пізнавальну діяльність, застосовуючи на уроках української мови використовує такі прийоми: мислительна діяльність, навчання граматики, робота з текстом, психолого-дидактичні настанови до роботи над тестом. В умовах активного впровадження системи ЗНО застосовуються тестові технології. Сприяють розвитку мислення учнів інтерактивні технології. На уроках у 41, 42 групах домінує цільова установка, яка спрямована на підготовку учнів до ЗНО. На уроках завжди сприятлива психологічна атмосфера. Учні легко відгукуються на запити вчителя. Використовується ІКТ під час підготовки до уроку (пошук інформації в мережі Інтернет за темою, підготовка презентацій, тестів, контрольних робіт, роздавальних матеріалів) і на уроці (робота з готовою презентацією).

Учителі української мови та літератури урізноманітнюють типи уроків, розвивають у дітей інтерес до вивчення предмета, реалізують принципи науковості.

Рівень знань, умінь та навичок учнів з української мови та літератури вивчався шляхом проведення контрольних робіт, їх аналізу, відвідування уроків.

Для перевірки результативності роботи вчителів у 8-11-х класах було проведено контрольні диктанти та тестування, а з української літератури – тестування та літературні диктанти за вивченими темами, у 31 групі – контрольне есе. Їхні результати та якісний показник навчальних досягнень з української мови та літератури відображено у нижче поданих таблицях:

Результати контрольних робіт

Українська мова

Група	Вчитель	Форма роботи	Кількість учнів	Рівень								ЯЗ %
				Високий	%	Достатній	%	Середній	%	Початковий	%	
11	Замкова Л.П.	диктант	22	5	23	10	45	7	32		-	73,5
11		тестування	24	5	25	14	54	5	21		-	
21		диктант	23	3	13	6	26	12	52	2	9	61
21		тестування	23	3	13	16	70	4	17		-	
22		диктант	27	1	4	5	18	6	22	15	56	41
22		тестування	23	1	4	13	56	6	26	3	14	
31	Терехов В.Ф.	диктант	24	1	4	14	58	7	29	2	8	67,5
31		есе	25	5	25	12	48	8	32	-		
32		диктант	24	1	4	16	64	7	28			62,5
32		есе	27	2	7	14	52	10	37	1	4	
41		диктант	28	7	25	11	39	9	32	1	4	80
41		тестування	27	9	33	17	63	1	4	-		

Контрольними роботами (диктант) було охоплено 148 учнів, контроль знань у вигляді есе пройшли 52 учні, а тестування – 97 учнів.

Загальний показник якості знань з української мови – **64 %** у порівнянні з 67 % у 2018/19 н.р.

З української літератури контрольні роботи проводилися в 41 групах у формі тестування за вивченою темою «Українська проза двадцятих років ХХ століття». Завдання у тестовій формі були складені за зразком тестів, які пропонуються для виконання на зовнішньому незалежному оцінюванні, тільки обмежені однією темою, однак вона вивчалася протягом 14 навчальних годин у першому семестрі й може засвідчувати рівень сформованих компетентностей учнів: знання художніх текстів (4 письменники-прозаїки), розуміння особливостей і суті літературного процесу, умінь визначати художні вартості твору – навички з розпізнання ресурсів теорії літератури тощо.

Результати контрольних робіт

Українська література

Група	Вчитель	Форма роботи	Кількість учнів	Рівень								ЯЗ %
				Високий	%	Достатній	%	Середній	%	Початковий	%	

21	Замкова Л.П.	тестування	21	2	9	13	62	6	29		-	71
22	Замкова Л.П.	тестування	26		-	17	69	8	31		-	69
41	Терехов В.Ф.	тестування	26	3	11	22	85	1	4		-	96
	Терехов В.Ф.	тестування	26	4	15	15	58	7	27		-	73
			99	9	12	67	68.5	22	22.5			77

Загальний показник якості знань з української літератури – 77 %, у порівнянні з 94% у 2018/19н.р.

Зниження показника якості знань як з української мови, так і літератури не може не викликати занепокоєння. Учні втрачають багато, працюючи майже два роки переважно у режимі навчання з використанням дистанційних технологій, не володіють, на жаль, технікою самоосвіти. Учителям треба більше працювати над виробленням в учнів не тільки вміння інтуїтивно працювати над стандартним тестом, а й над формуванням потреби академічної доброчесності.

Типові помилки з української мови:

- неправильний перенос слів, написання прислівників, розділові знаки при вставних словах однорідних членах речення;
- вживання розділових знаків, м'якого знака, подвоєння літер на письмі, написання складних числівників, їх відмінювання, кома в складному реченні;
- розділові знаки при вставних словах, при узагальнюючих словах, пунктуація в складному реченні;
- розділові знаки при звертаннях, відокремлених членах речення, написання прислівників, сполучників, прийменників;
- розділові знаки в складному реченні, не - з різними частинами мови, розділові знаки при дієприслівникових та порівняльних зворотах;
- розділові знаки в складносурядному та складнопідрядному реченнях, при прямій мові, правопис займенників.

Серед виявлених прогалин у знаннях учнів є:

- наявність об'єктивно складних тем, які завжди викликають труднощі під час вивчення та потребують постійного опрацювання шляхом систематичного повторення;
- відсутність методичної системи з вивчення окремих тем, які є провідними для всього курсу мовної освіти.

Контрольні роботи з української літератури та відвідані уроки показали, що учні 9-11 класів не читають творів у повному об'ємі недостатньо володіють літературознавчими термінами, допускають помилки у відповідності між героями і творами, на недостатньому рівні висловлюють свої думки відносно історичних подій, що розглядаються у творах.

Аналіз результатів річного оцінювання досягнень учнів з української мови та літератури за 2018/2019 навчальний рік дає змогу зробити висновки, що вчителям слід відшукувати інші, більш ефективні методи роботи з текстом літературного твору на уроках і вдосконалювати роботу з аналізу художнього твору.

Аналіз рівня навчальних досягнень учнів свідчить, що учні на достатньому рівні оволоділи програмовим матеріалом. Проте повинна вестись копінтка робота з вирівнювання, тобто підвищення рівня знань тих учнів, які виконали контрольні роботи і мають річні оцінки середнього рівня. Але індивідуальна робота із учнями, які мають початковий рівень знань, в позаурочний час не проводиться.

Важливим елементом навчання рідної мови та літератури є ведення учнями зошитів. Недоліком виявилися помилки, допущені у підписі зошитів. Поряд із пропусками букв та іншими механічними помилками спостерігається неправильне написання назви навчального закладу, часом зошити підписуються не відповідно до зразків, наведених у наказі про вимоги до єдиного орфографічного режиму від 05 вересня 2019 року № 69. Другим загальним недоліком є відсутність ґрунтовної роботи над помилками. Це серйозне упущення і вчителям потрібно його усунути.

Учні роблять неправильні інтервали між різними видами робіт, хоча всі знають, якими вони мають бути, не записують вид роботи (твір, домашній твір, тощо). Незважаючи на попередження, учні продовжують активно використовувати коректори. Турбує відсутність домашніх робіт в окремих учнів.

Проаналізувавши письмові роботи, можна зробити висновок, що вчителі проводять на уроках різноманітні види роботи: письмо під диктовку, вибірккові, словникові, попереджувальні диктанти, перекази усні та письмові, творчі роботи, самостійні роботи різних рівнів складності.

У закладі створено кабінет української мови і літератури, де зібрано книжковий фонд літератури для уроків літератури рідного краю, словники, таблиці, розпочата робота над створенням методичної системи з вивчення окремих тем, хоча дещо вже треба оновлювати у зв'язку з запровадженням нового правопису. Але разом з тим вимагає покращення матеріальна база кабінету.

Щороку в БНВО «Ліцей-МАН» проходять олімпіади з української мови і літератури, ними охоплено до 50% учнів ліцею, але на II етапі олімпіад за останній час кількість призерів зменшилась. Першість у II етапі олімпіади з української мови та літератури виборолла учениця Терехова В.Ф. Шквира Юлія (11 клас).

Щороку учні БНВО «Ліцей-МАН» беруть участь у Всеукраїнському конкурсі учнівської творчості, присвяченому Шевченківським дням «Об'єднаймося ж, брати мої!», конкурсах з української мови імені Петра Яцика, імені Тараса Шевченка.

Контроль за виконанням вимог щодо ведення шкільної документації показав, що вчителі української мови та літератури ведуть документацію з урахуванням усіх вимог та рекомендацій, охайно, чітко, здійснюють тематичний облік знань, учні виконують необхідну кількість обов'язкових контрольних робіт, у тому числі й усних (діалог, усний переказ, твір), з літератури в окрему колонку ставлять оцінки за вірші, вивчені напам'ять.

Проте за зовнішньо благополучною картиною спостерігаються деякі тенденції у навченості учнів, які викликають занепокоєння: так, учні навіть старших класів не володіють достатніми уміньми усно висловлювати й обґрунтовувати свою думку, граматично неправильно будують речення, порушують порядок слів, неправильно наголошують слова тощо. Особливо складно їм дається конструювання речень, зокрема на заданий вид (складні, з відокремленими й однорідними членами,

односкладні). Отже, необхідно посилити роботу в цьому напрямку, а також у напрямку удосконаленню навичок роботи з текстом. Ця необхідність зумовлена результатами освітнього дослідження PISA – 2020, за яким учні України виявили низький рівень читацьких компетенцій, значно нижчий за середній серед референтних країн. Для цього варто скористатися посібником МОН України та УЦОЯО «PISA: читацька грамотність», у якому дано поради щодо формування компетентностей учнів за стандартами світових критеріїв перевірки навченості учнів на кінець першого етапу середньої освіти.

Це лише один із викликів, які стоять перед освітньою системою України. Однак мовно-літературна, етична компетентності є провідними компетентностями сучасного успішного громадянина.